

II KONGRES UNIWESYTETÓW DZIECIĘCYCH

Rola emocji w procesie uczenia się

Anna Resler

Klinika Psychiatrii Wieków Rozwojowych

SPDSK w Warszawie

Członek Polskiego Towarzystwa Terapii

Poznawczej i Behawioralnej

Poziom inteligencji racjonalnej człowieka nie decyduje o jego sukcesach i karierze. Decyduje o tym poziom inteligencji emocjonalnej.

David McClelland (1973)
profesor Uniwersytetu Harvarda

Umiejętności, które potrzebne są do odniesienia sukcesu, zaczynają się od sprawności intelektu, ale po to, aby wykorzystać składające się na tę potencjalną siłę wszystkie talenty, potrzebna jest kompetencja emocjonalna.

Doug Lennick
American Express Financial Advisors

Przeciętna szkoła uczy głównie sprawności intelektualnych

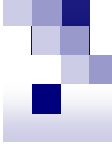
Dwa rozpowszechnione błędne poglądy

Przez naukę każdy może stać się kompetentny niemal w każdej dziedzinie

Największa przestrzeń do rozwoju każdej osoby to obszar jej słabości

Tymczasem prawda jest inna:

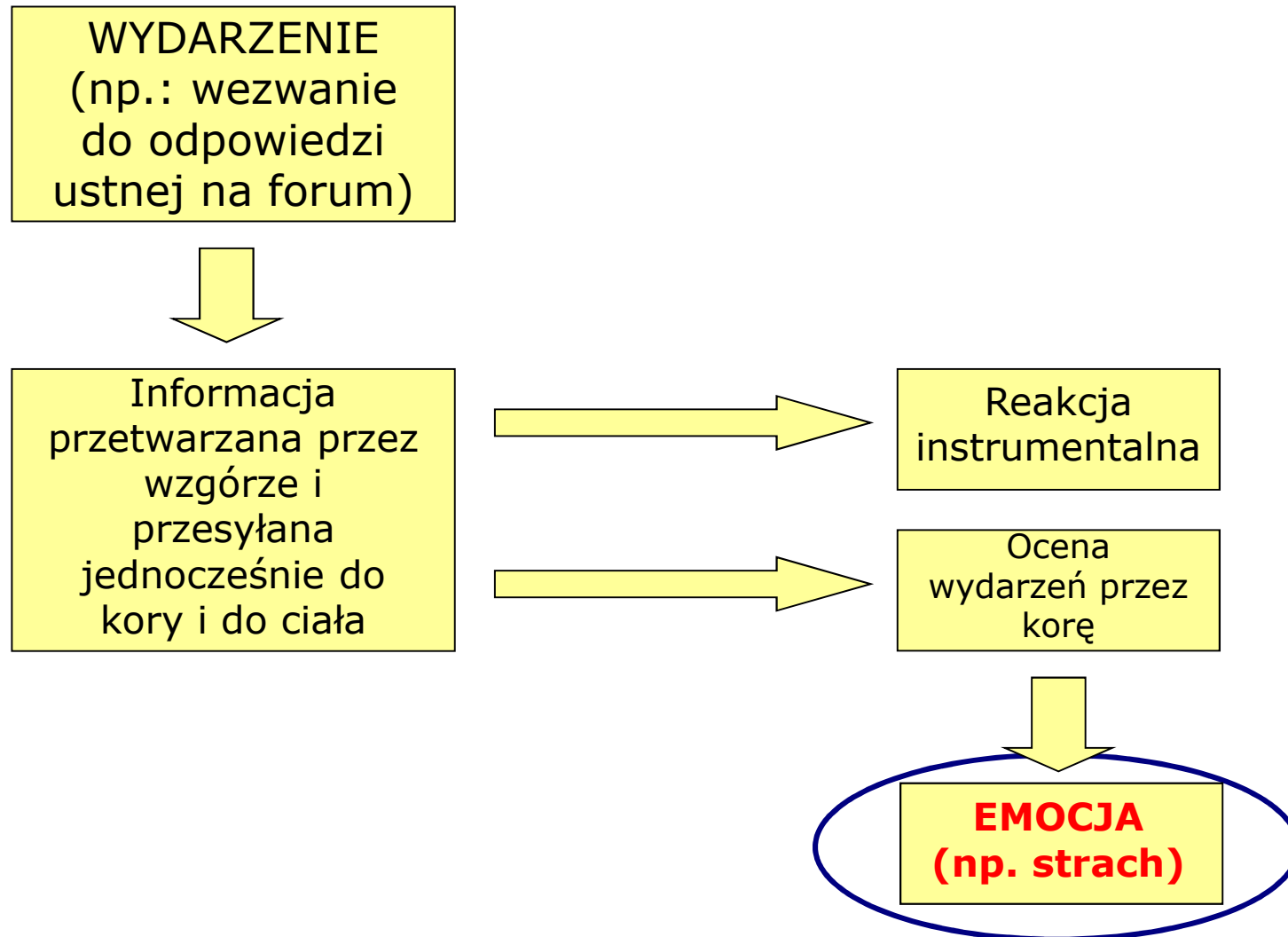
Największa przestrzeń do rozwoju każdej osoby to obszar jej talentów

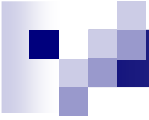

Jeśli chodzi o dziecko – „*Ważniejsze jest rozbudzenie w nim pragnienia wiedzy, niż przedstawianie mu suchych faktów, do przyjęcia których nie jest ono przygotowane (...)* Odczuwanie jest dwakroć ważniejsze niż wiedza. Jeśli fakty są nasionami, które wydadzą później owoce mądrości, to uczucia i wrażenia zmysłowe stanowią żyzną glebę, w której te nasiona wzrosną. Lata wczesnego dzieciństwa, to czas przygotowywania gleby. Dopiero wówczas, gdy nasze uczucia się rozbudzą – poczucie piękna, podniecenie tym co nowe i nieznanne, odczuwanie sympatii, współczucia, podziwu lub miłości - zapragniemy wiedzy o obiekcie naszej emocjonalnej reakcji. Raz osiągnięta wiedza pozostanie na stałe

(B. Devall, G. Sessions, 1994, s. 247).

Teoria Cannonna - Barda

Nie ma działań uczuciowo obojętnych, zachodzi ścisły związek między emocjami a efektywnością funkcjonowania człowieka.

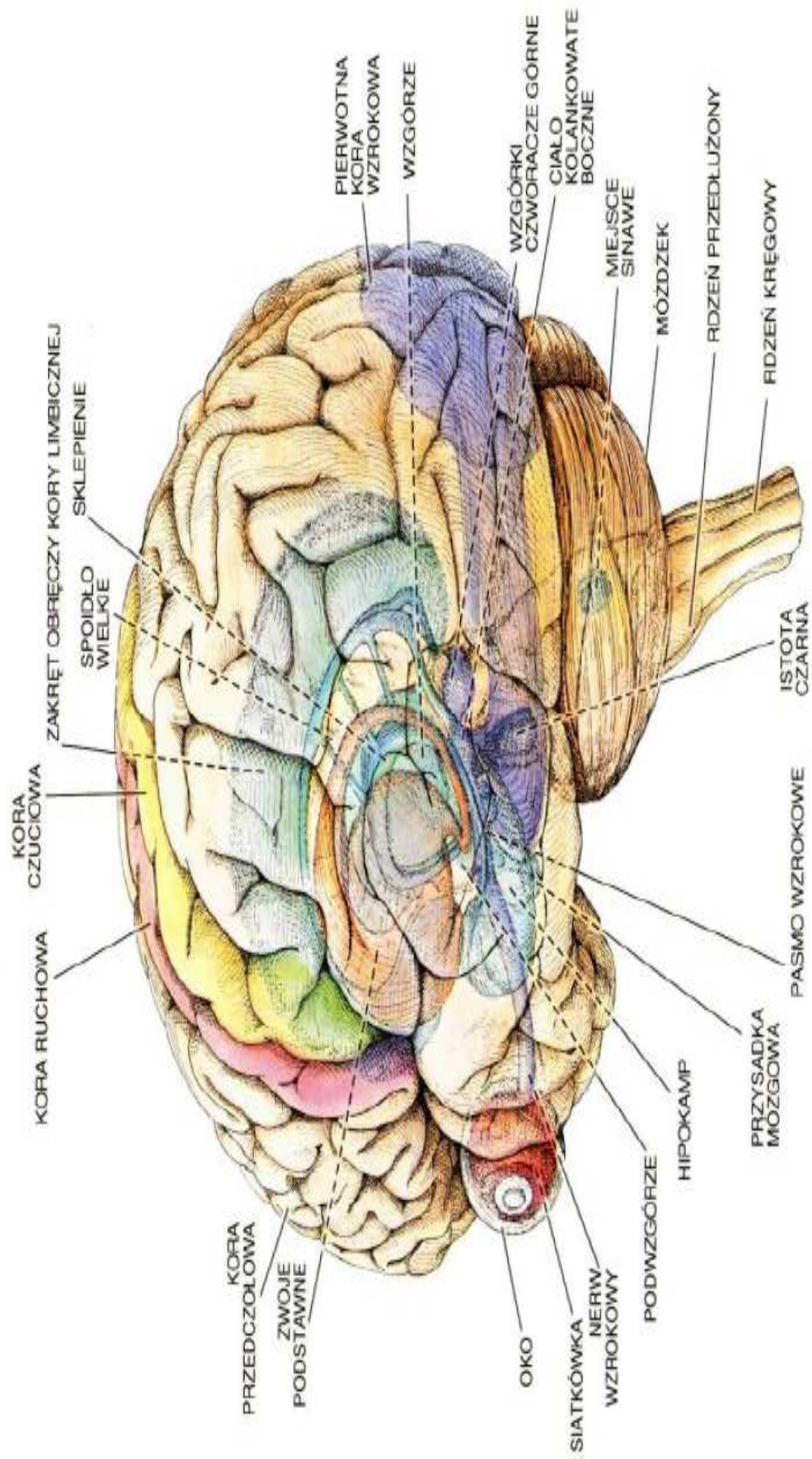
Uznanie przeżyć w procesie kształcenia czynią ucznia wielostronnie zaangażowanym podmiotem poznającym, aktywnym tak intelektualnie, jak emocjonalnie (Okoń, 2003).

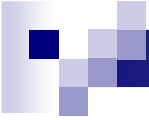
Szkoła powinna stawać się szkołą przeżycia i czynu, a nie biernego uczenia się !

„Mózg emocjonalny”

- Mózg jest organem, który pozwala odczuwać i myśleć, uczyć się i pamiętać, tworzyć i marzyć, nabywać i przejawiać stany emocjonalne.
- Emocje, uczenie się i pamięć są wyjątkowo złożonymi przejawami aktywności mózgu, a najbardziej istotnymi obszarami mózgu, stanowiącymi podłoże wymienionych procesów są układ brzeżny (limbiczny) i kora mózgowa.

-
- **Funkcje układu limbicznego:**
 - powstawanie stanów emocjonalnych,
 - koordynacja czynności ukł. somatycznego i autonomicznego,
 - procesy poznawcze, uczenia się i pamięć.

 - **Bliski związek anatomiczny wyjaśnia, dlaczego emocje i pamięć, są ze sobą ściśle związane i **lepiej przechowujemy pamięć, która powstała przy odpowiednim poziomie emocji**, niż wtedy gdy poziom wzbudzenia jest zbyt niski lub zbyt wysoki.**

Teoria poszerzającej i budującej roli emocji pozytywnych

(Federickson, 1998, 2001, 2003)

- Emocje pozytywne pełnią ważne funkcje w syt. stresowych.
- Badania (Frederickson) wykazały, że pozytywne emocje mają zdolność do odwracania fizjologicznych skutków negatywnych emocji, co jest też udokumentowaniem zależności psychosomatycznych
 - np.: pod wpływem humorystycznych scen filmowych dochodzi szybciej do unormowania czynności naczyniowo-sercowych.

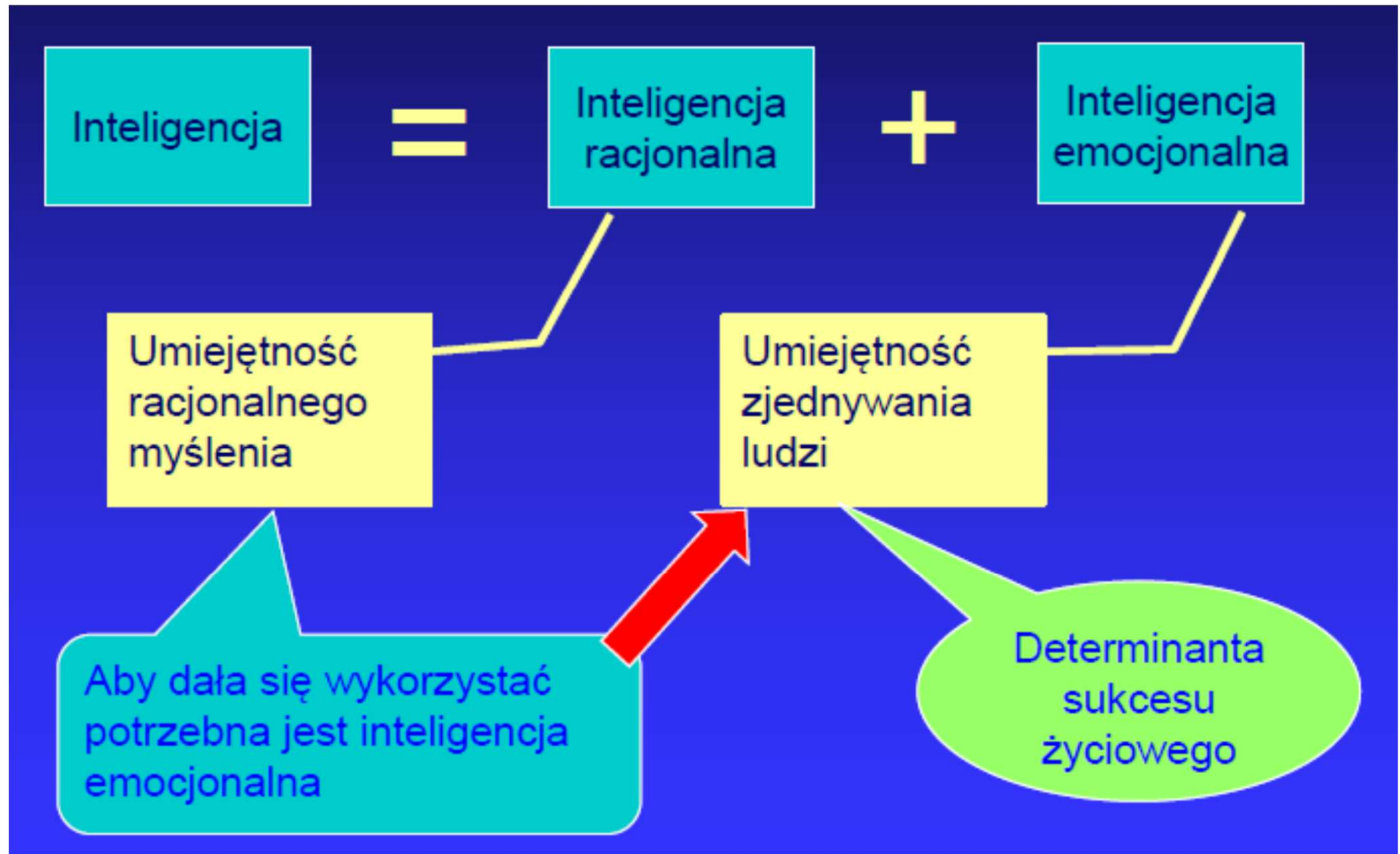

Teoria poszerzającej i budującej roli emocji pozytywnych

(Federickson, 1998, 2001, 2003)

- Człowiek pod wpływem pozytywnych emocji: radości, zadowolenia, dumy i humoru zwiększa zakres procesów uwagi, pamięci, myślenia uczestniczących w rozwiązywaniu problemów, staje się bardziej elastyczny i twórczy.
- W skutek tego poszerzenia poznawczego łatwiej dochodzi do budowania zasobów intelektualnych, a także społecznych.

Dwie składowe inteligencji

Teoria humanistyczna

- Człowiek jest z natury zdolny do uczenia się.
- Każdy człowiek jest jednostką twórczą.
- Podmiotowe traktowanie ucznia gwarantuje poczucie bezpieczeństwa oraz prawo do godności i liczenia się z jego potrzebami i możliwościami.
- Rzeczywiste uczenie się odbywa się poprzez doświadczenie.
- **Uczenie się jest efektywne gdy angażuje się nie tylko umysł, ale i emocje !**
- Samoocena jest kluczowym aspektem procesu uczenia się.

Teoria humanistyczna wg Rogersa

- Nauczyciel kreatorem atmosfery sprzyjającej rozwojowi tzw. ułatwianie.
- Doświadczalne uczenie się, w którym nauczyciel jest osobą:
 - „ułatwiająca” zdobywanie wiedzy, a nie wyłącznie ją dostarczająca,
 - zachęcająca do poszukiwania informacji zamiast skupiającą się jedynie na ich podawaniu,
 - stwarzającą warunki do dokonywania własnych odkryć,
 - przywiązującą dużą wagę do przemyśleń uczniów,
 - raczej stawiającą pytania, niż podającą gotową wiedzę.

Wykrywanie zabójców

1

2

3

4

5

6

7

8

Rola oczekiwań nauczycieli

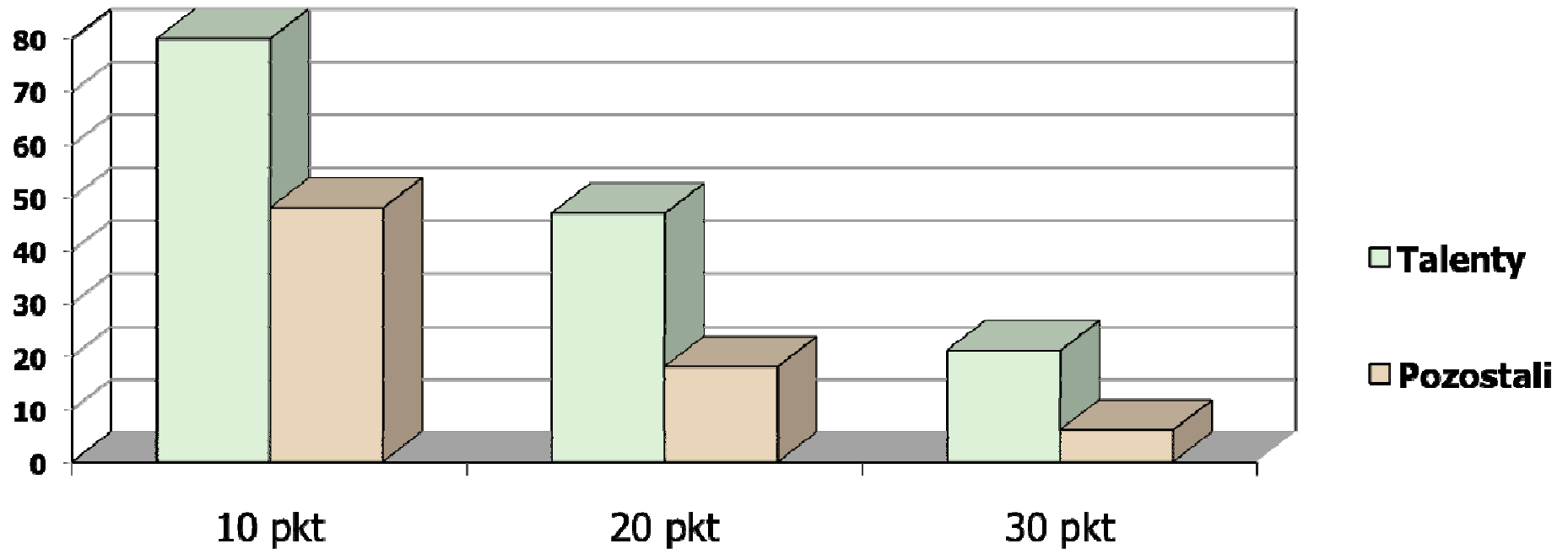
Badania Rosenthala - badanie wpływu oczekiwań społecznych na zachowanie i osiągnięcia uczniów.

Eksperyment R. Rosenthala i L. Jacobson (1968)

Dzieci (18 klas) otrzymały w szkole „test inteligencji”. Losowo wybrano 20% dzieci. Nauczycielom powiedziano, że to wyniki testu świadczą o tym, że są to wyjątkowo uzdolnione dzieci. Po 8 miesiącach przekazano ponownie test inteligencji wszystkim dzieciom.

Wzrost poziomu inteligencji u uczniów „utalentowanych” i „pozostałych” (Rosenthal, Jacobson, 1968)

Co się zmieniło w szkole,
po przedstawieniu przez Rosenthala
„wyników testów”?

- Zmiana oczekiwań nauczycieli wobec uczniów ?
- Zmiana w interakcji nauczyciel- uczeń ?

Potwierdzanie własnych oczekiwań

- Zwracanie uwagi na zachowanie i zdarzenia związane z ich oczekiwaniami i często poszukiwanie potwierdzających je informacji.
- Interpretujemy niejednoznaczne wydarzenia i zachowania w sposób, który potwierdza nasze oczekiwania.
- Zapamiętujemy ludzi i zdarzenia w zgodzie z własnymi oczekiwaniami.

Efekty związane z oczekiwaniem wobec innych

- **Efekt Pigmaliona**
 - Spełnianie się pozytywnego oczekiwania wobec kogoś dlatego, że to pozytywne oczekiwanie sobie wytworzyliśmy.
- **Efekt Golema**
 - Spełnianie się negatywnego oczekiwania wobec kogoś dlatego, że to negatywne oczekiwanie sobie wytworzyliśmy.

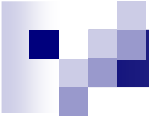
Jak pracować z uczniami uwzględniając wyniki badań ?

- Uświadomić sobie opisywane mechanizmy.
- Poznać mocne i słabe strony swoich uczniów.
- Doszukiwać się mocnych stron w każdym uczniu.
- Doceniać postępy i sukcesy na miarę każdego ucznia.
- Mobilizować do pracy.
- Chwalić.

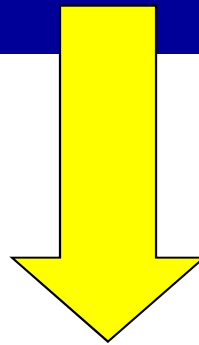

**Wiara „ważnych” osób
(nauczycieli i rodziców)**

**w potencjał uczniów ma większy wpływ
na to, jak dzieci postrzegają swoje
możliwości, niż ich rzeczywiste
osiągnięcia i szkolne oceny.**

Proces uczenia się jest tym bardziej efektywny im częściej jest związany z pozytywnymi doświadczeniami, a emocje wiążą się z pozytywnymi kontaktami społecznymi.

Tak więc możliwość współpracy w procesie uczenia się stwarza pozytywne impulsy dla mózgu.

Wskazówki dla prowadzących:

- Cele formułowane i dobierane indywidualnie bądź zespołowo, dyskutowane.
- Preferowanie modelu percepcyjno-innowacyjnego, tworzenie wiedzy żywej, dynamicznej, operatywnej, przydatnej w codziennej praktyce, wiedzy niebazującej wyłącznie na pamięci.
- Uczenie wolne od stereotypów, wzorców, rozwijające twórczą aktywność każdej jednostki, stosowanie metod i form aktywizujących.

-
- Troska o dobór zadań otwartych, stymulowanie myślenia dywergencyjnego, wyzwalamie pomysłowości, kreatywności i oryginalności myślenia i działania.
 - Osiąganie celów, zdobywanie sukcesów-jako naturalny, „bieżący” efekt działań twórczych; nauczyciel – edukator – facylitatorem wyzwalamjącym aktywność uczących się, stwarzający warunki rozwoju.
 - Wysoki poziom motywacji wew. Opartej na tzw. autonomicznej aktywności poznawczej: ciekawości.

- Silny nacisk na integrację uczących się, organizowanie pracy w zespołach, troska o kształtowanie kompetencji kooperacyjnych.
- Radość wspólnego działania, bliskość uczących się, szlachetna rywalizacja, gotowość niesienia sobie pomocy, współodpowiedzialność za pracę.
- Pozytywny klimat emocjonalny, dynamiczność reakcji, chęć pokonywania trudności, dążenie do perfekcji, kształtowanie się poczucia sprawstwa i własnej mocy.

Czynniki motywacyjne zależne od nauczyciela:

- **Poziom napięcia**, jakie w uczniach wytwarza osiągnięcie danego celu uczenia się. Umiarkowany poziom napięcia i pomaganie uczniom w ustanawianiu sobie celów służą motywacji.
- **Koloryt emocjonalny**. Nauczyciel może nadawać zadaniu pozytywny, negatywny lub neutralny koloryt emocjonalny.
- **Poziom poczucia sukcesu** powiązany jest za stopniem trudności zadania i włożonym w nie wysiłkiem. Skuteczny nauczyciel uczy się, jak dostosowywać stopień trudności zadania do danego ucznia.

Czynniki motywacyjne zależne od nauczyciela:

- **Poziom zainteresowania.** Nauczyciel ma duże możliwości nawiązywania do zainteresowań uczniów.
- **Sprzężenie zwrotne.** Informacje zwrotne dotyczą tego, co uczeń powinien poprawić, jak i tego, co wykonuje dobrze.
- **Kształtowanie motywów panowania i afiliacji.**
Uczniowska potrzeba panowania zostaje zaspokojona, jeśli uczeń czuje, że ma pewien wpływ na swoje środowisko dydaktyczne i na zadania. Potrzebę afiliacji nauczyciel może skierować na właściwą drogę poprzez wprowadzenie zespołowych struktur dydaktycznych celów i nagród; nie żałując czasu, pomoże uczniom utworzyć grupę klasową.

Ponadto, właściwy klimat emocjonalny, wykreowany przez osobę prowadzącą proces kształcenia, znacząco ułatwia łączenie treści poznawczych ze sferą uczuciową uczniów, a pozytywny kontekst emocjonalny sprzyja wydobywaniu różnorodnych wartości, które są uwikłane w realizowane treści.

Pojawiające się u uczących się pożądane stany psychiczne wyrażające radozne przeżycia takie jak: pragnienie wiedzy, ciekawość, fascynacja, zdziwienie, radość odkrycia i tworzenia, zaangażowanie, pasja, satysfakcja – podnoszą jakość zabiegów edukacyjnych, zwielokrotniają ich skuteczność, podnoszą efektywność poznania i działania.

By stworzyć przyjazny klimat należy:

- pielęgnować (kontrolować i rozpoznawać) własne emocje
- zwracać uwagę na to co pozytywne
- utrzymywać porządek
- zachęcać uczniów do podejmowania ryzyka
- mieć poczucie humoru
- umieć przebaczać i zapominać
- być uważnym na emocje jednostki i atmosferę panującą w grupie

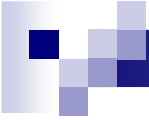

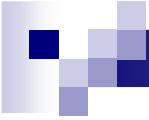
Wskaźniki pozytywnego klimatu:

- uczniowie znają się, pomagają sobie są do siebie nastawieni przyjacielsko
- zachęca się uczniów, aby przejawiali różnorodne zainteresowania
- nauczyciele są wyczuleni na społeczne i emocjonalne potrzeby poszczególnych uczniów
- uczniowie uczestniczą w podejmowaniu decyzji

Po czym można poznać, że w klasie panują warunki wyzwalające w uczniach to, co w nich najlepsze? *Wg Merrill Harmin*

-
- Uczniowie nie sprawiają wrażenia zawstydzonych.
 - Nie trwają w nieustannej gotowości do sprostania każdemu zadaniu czy wygrania kolejnej rozgrywki.
 - Sprawiają wrażenie osób pełnych szacunku dla siebie samych, świadomych swoich możliwości oraz wiedzących, że ich wartość jako istot ludzkich nie zależy od sukcesu lub pochwały.
 - Siedzą wyprostowani.
 - Czują się w klasie bezpiecznie, są odprężeni i całkowicie pochłonięci nauką.
 - Z zaangażowaniem zajmują się pracą. Nie oznacza to jednak, że pracują gorączkowo, z niepokojem czy w napięciu.
 - W klasie panuje umiarkowany gwar i ruch. Nie ma przestojów w nauce.

-
- Nie zerkają na zegarki w oczekiwaniu na koniec lekcji, za to z widoczną przyjemnością i zainteresowaniem zajmują się pracą.
 - Są samodzielni, kierują się wewnętrzną motywacją. Biorą odpowiedzialność za swoje poczynania.
 - Dokonują samodzielnych wyborów, sami decydują, kiedy są gotowi do pracy i kiedy ją skończą.
 - Nie trzeba wydawać im drobiazgowych poleceń.
 - Dbają o dobre relacje z innymi, także z nauczycielem. Słuchają siebie nawzajem.
 - Akceptują innych i czują się akceptowani. Okazują sobie nawzajem szacunek. Nie lekceważą innych i sami nie czują się odrzuceni.

-
- W sytuacjach konfliktowych uczniowie i nauczyciele dążą do znalezienia rozwiązania problemu.
 - Atmosfera panująca w klasie sprzyja wyzwalamu tego, co w każdym z uczniów najlepsze. Uczniowie chętnie ze sobą współpracują, nie izolują się od grupy.
 - Są uważni i czujni. Nie nudzą się, nie starają się tylko przetrwać dnia. Nie podchodzą do swoich zadań w sposób bezmyślny.
 - Widać w nich skupienie i twórczy wysiłek. Uczniowie są świadomi swojego udziału w procesie wspólnego uczenia się i są wrażliwi na opinie i uczucia innych uczniów.

Uczniowie i Nauczyciele
są zadowoleni 😊

Dziękuję Państwu za uwagę

aniaresler@gmail.com